PEMBANGUNAN ETIKA DAN MORAL
DALAM KURSUS-KURSUS YANG DITAWARKAN
DI UNIVERSITI TEKNIKAL MALAYSIA
MELAKA(UTeM)

SHAHRULANUAR BIN MOHAMED

TESIS INI DIKEMUKAKAN UNTUK MEMENUHI
KEPERLUAN BAGI IJAZAH DOKTOR FALSAFAH
USULUDDIN

JABATAN DAKWAH DAN PEMBANGUNAN INSAN
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2011

Abstrak

Kajian ini membincangkan tentang pembangunan etika dan moral dalam kursus-kursus yang ditawarkan di UTeM. Ia bertujuan untuk mengenalpasti elemen-elemen etika dan moral yang terdapat di dalam kursus-kursus yang ditawarkan, mengetahui mekanisme yang digunakan dalam membangunkan aspek etika dan moral, melihat keberkesanan pembangunan etika dan moral dalam kursus yang ditawarkan dan mengenalpasti halangan dalam pembinaan aspek etika dan moral terhadap pelajar. Metodologi kajian yang digunakan dalam kajian ini adalah kajian kepustakaan dan kajian lapangan. Kajian lapangan merangkumi kaedah soal-selidik, temubual dan pemerhatian untuk mendapatkan data. Kajian ini mendapati elemen-elemen utama yang terdapat di dalam kursus yang ditawarkan adalah kompeten, kerjasama, kerajinan, inovatif, berhemah tinggi dan daya usaha. Manakala mekanisme utama yang digunakan adalah melalui sesi kuliah, tutorial dan projek kumpulan. Hasil kajian juga mendapati keberkesanan pembangunan etika dan moral menerusi kursus yang ditawarkan berdasarkan tiga aspek iaitu pengetahuan, amalan dan sikap. Halangan kepada keberkesan juga diketengahkan menerusi perspektif pensyarah dan pelajar. Akhir sekali, pengkaji telah membuat rumusan terhadap kajian yang dijalankan. Saranan-saranan juga diberikan kepada pihak yang berkenaan berdasarkan penemuan-penemuan kajian yang telah dibuat.

Abstract

This research discussed development of ethics and morals in courses offered at (UTeM). This study is carried out to identify the elements of ethics and moral on the courses offered by UTeM, to know the mechanism applied to develop ethics and moral aspects and to look at the effectiveness and problems of development ethics and moral on the courses offered by UTeM. The methods used in this study are library research and field study. In the field study, the methods are questionnaires interviews and observation. This study found that the main elements in the courses offered are; competent, cooperation, diligence, innovative, high morale and initiatives. Meanwhile, the main mechanisms that applied amongst students are through lectures, tutorials and group projects. This study also found that the effectiveness of development of ethics and moral through the courses offered based on three aspects; knowledge, habits and attitude. The challenges towards the effectiveness are also discussed from the perspective of the lecturers and students. Finally the researcher made the conclusion of the study. There are suggestions to the relevant authority based on the research findings.

Penghargaan

Dengan nama Allah SWT yang Maha Pemurah lagi Maha Mengasihani. Alḥamdulillāh, selawat dan salam ke atas junjungan mulia Nabi Muhammad SAW, para sahabat dan keluarga serta pengikut-pengikutnya yang sentiasa berada di bawah keredaan-Nya.

Di sini pengkaji ingin merakamkan jutaan terima kasih kepada individu-individu dan pihak-pihak berikut. Prof. Dr. Ab. Aziz Mohd Zin selaku penyelia pertama kerana telah banyak membantu pengkaji sepanjang penulisan ini. Terima kasih dan halalkan ilmu yang diberikan. Dr. Fakhrul Adabi Abdul Kadir penyelia ke dua selaku Ketua Jabatan Dakwah dan Pembangunan Insan, yang telah banyak memberi sokongan dan dokongan kepada saya. Kakitangan Jabatan Dakwah dan Pembangunan Insan, terutamanya Kak Salbiah. Budi baik akan dikenang sepanjang hayat. Pihak UTeM, kerana telah memberi peluang kepada pengkaji untuk menyumbang akal dan budi di persada ilmu ini.

Keluarga tersayang, emak dan abah. Terima kasih titipan doa yang berkekalan. Isteri tercinta Ida Royani Mahat dan anak-anakku, Aishah Mushrifah, Iman Wahidah dan Adib Mukhlis. Kalian adalah obor semangatku. Begitu juga, rakan-rakan seperjuangan yang banyak membantu melengkapkan penulisan ini iaitu Abu Bakar, Siti Jamiah dan semuanya yang tidak dapat dinyatakan di sini.

Akhirnya, terima kasih sekalung budi kepada semua pihak sama ada secara langsung ataupun tidak dalam membantu kajian ini. Mudah-mudahan usaha ini mendapat keberkatan dan rahmat dari-Nya. *Āmīn ya Rab al-ʻĀlamīn. Wassalām.*

ISI KANDUNGAN

Halaman

ABSTRAK ………………………………………………………………... iv

ABSTRACT ……………………………………………………………….. v

PENGHARGAAN …………………………………………………………. vi

ISI KANDUNGAN ………………………………………………………... vii

SENARAI JADUAL ………………………………………………………. xi

SENARAI RAJAH ……………………………………………………….. xiii

SENARAI SIMBOL ………………………………………………………. xiv

PANDUAN TRANSLITERASI …………………………………………... xvi

BAB 1: PENDAHULUAN

1.1 Pengenalan 1
1.2 Permasalahan Kajian 4
1.3 Objektif Kajian 6
1.4 Kepentingan Kajian 7
1.5 Skop Kajian 8
1.6 Definisi Tajuk 9
1.6.1 Pembangunan 9
1.6.2 Etika 10
1.6.3 Moral 13
1.6.4 Kursus 15
1.7 Kajian Lepas 16
1.8 Metodologi Kajian 20
1.8.1 Reka Bentuk Kajian 20
1.8.2 Kawasan Kajian 21
1.8.3 Kaedah Pengumpulan Data 21
a. Penyelidikan Perpustakaan 21
b. Kajian Lapangan 23
i. Soal Selidik 24
ii. Temu Bual 25
iii. Pengamatan dan Pemerhatian 25
1.8.4 Analisis Data 26
1.9 Struktur Penulisan Tesis 27
1.10 Kesimpulan 28

BAB 2: PEMBANGUNAN ETIKA DAN MORAL DI KALANGAN PELAJAR

2.1 Pengenalan 30
2.2 Pembangunan Etika dan Moral di Kalangan Pelajar 30
2.2.1 Kepentingan Etika dan Moral 41

2.2.2 Sumber Etika dan Moral Dalam Islam 53
2.2.3 Institusi yang Membantu Pembangunan Etika dan Moral 64
2.2.4 Kesan Ketiadaan Pembangunan Etika dan Moral 73
2.3 Perkembangan Psikologi Pelajar 80
2.3.1 Teori Pertumbuhan dan Perkembangan 80
2.3.2 Perkembangan Kognitif 101
2.3.3 Perkembangan Moral 109
2.3.4 Faktor-faktor yang Mempengaruhi Pekembangan Psikologi Pelajar 118
2.4 Program-program Pembangunan Etika dan Moral 139
2.4.1 Program Pembangunan Anjuran Pihak Kerajaan 140
2.4.2 Program Pembangunan Anjuran NGO 162
2.4.3 Program Pemulihan Anjuran Pihak Kerajaan dan NGO 166
2.5 Faktor Keberkesanan Program 172
2.5.1 Penganjuran 172
2.5.2 Persekitaran 173
2.5.3 Pengisian 174
2.5.4 Kemudahan dan Prasarana 176
2.5.5 Metode Perlaksanaan 177
2.5.6 Penyertaan 178
2.6 Kesimpulan 179

BAB 3: PEMBANGUNAN ETIKA DAN MORAL MENERUSI KURSUS YANG DITAWARKAN DI UTeM

3.1 Pengenalan 180
3.2 Pengenalan UTeM 180
3.3 Matlamat Kursus yang Ditawarkan di UTeM 185
3.4 Kursus-kursus yang Dijadikan Sampel Kajian 189
3.4.1 Kursus-kursus Teras Program (TP) 194
1. Fakulti Kejuruteraan Elektrik 194
2. Fakulti Teknologi Maklumat dan Komunikasi 196
3. Fakulti Kejuruteraan Mekanikal 197
3.4.2 Kursus-kursus Wajib Universiti (WU) 198
1. Jabatan Bahasa 199
2. Jabatan Pembangunan Insan 199
3. Jabatan Pengajian Islam dan Kemanusiaan 199
4. Jabatan Pengajian Kokurikulum 200
3.5 Elemen-elemen Pembangunan Etika dan Moral 201
3.5.1 Data Dokumentasi 202
A. Kursus Teras Program 202
1. Fakulti Kejuruteraan Elektrik 202
2. Fakulti Teknologi Maklumat dan Komunikasi 203
3. Fakulti Kejuruteraan Mekanikal 204
B. Kursus Wajib Universiti 205
1. Jabatan Bahasa 206
2. Jabatan Pembangunan Insan 206
3. Jabatan Pengajian Islam dan Kemanusiaan 206
4. Jabatan Pengajian Kokurikulum 207

3.5.2 Data Kajian Lapangan 208
1. Elemen Pembangunan Etika dan Moral (Pensyarah)..... 215
2. Elemen Pembangunan Etika dan Moral (Pelajar) 220
3 Perbandingan Elemen Mengikut Kursus 224
4. Perbandingan Elemen Mengikut Jantina 228
3.6 Mekanisme Perlaksanaan Pembangunan Etika dan Moral 230
3.6.1 Data Kajian Lapangan 230
1. Pensyarah 231
2. Pelajar 233
3. Perbandingan Mekanisme Mengikut Kursus 236
4. Perbandingan Mekanisme Mengikut Jantina 238
3.7 Kesimpulan 241

BAB 4: KEBERKESANAN DAN HALANGAN PEMBANGUNAN ETIKA DAN MORAL MENERUSI KURSUS YANG DITAWARKAN DI UTeM

4.1 Pengenalan 242
4.2 Keberkesanan Pembangunan Etika dan Moral 242
4.2.1 Aspek Pengetahuan 245
4.2.2 Aspek Amalan 248
4.2.3 Aspek Sikap 250
4.3 Halangan Kepada Keberkesanan 254
4.3.1 Perspektif Pensyarah 254
4.3.2 Perspektif Pelajar 263
4.3.3 Perbandingan Mengikut Perspektif
Pensyarah dan Pelajar 273
4.4 Kesimpulan 276

BAB 5 : PENUTUP

5.1 Pengenalan 277
5.2 Rumusan Umum 277
5.2.1 Keperluan Pembangunan Etika dan Moral 277
5.2.2 Pertumbuhan dan Perkembangan Psikologi Pelajar 278
5.2.3 Program-program Pembangunan 279
5.2.4 Keberkesanan Program 279
5.3 Rumusan Khusus 280
5.3.1 Elemen Etika dan Moral yang Terdapat di Dalam
Kursus-kursus yang Ditawarkan di UTeM 280
5.3.2 Mekanisme yang Digunakan Dalam Membangunkan
Aspek Etika dan Moral di Dalam Kursus-kursus
yang Ditawarkan di UTeM 280
5.3.3 Keberkesanan Pembangunan Etika dan Moral
Dalam Kursus yang Ditawarkan di UTeM 281
5.3.4 Halangan Pembangunan Etika dan Moral
Dalam Kursus yang Ditawarkan di UTeM 282
5.4 Saranan 283
5.4.1 Kajian Selanjutnya 283
5.4.2 UTeM 284

5.4.3 Kementerian Pengajian Tinggi 285
5.4.4 NGO 286
5.5 Kesimpulan 287

BIBLIOGRAFI 288

LAMPIRAN

A Borang Soal Selidik A (Pensyarah)
B Borang Soal selidik B (Pelajar)
C Borang Temubual
D Senarai Temubual

SENARAI JADUAL

Jadual		Halaman
Jadual 2.1:	Lapan Krisis Hidup Erikson	89
Jadual 3.1:	Jumlah Kursus TP Mengikut Fakulti dan Jabatan	193
Jadual 3.2:	Jumlah kursus WU Mengikut Jabatan PBPI	193
Jadual 3.3:	Senarai Kursus TP Mengikut Fakulti dan Jabatan	193
Jadual 3.4:	Senarai Kursus WU	194
Jadual 3.5:	Bilangan Responden Mengikut Kursus	211
Jadual 3.6:	Tafsiran Nilai *Cronbach's Coefficient Alpha Corelation Coefficients*	214
Jadual 3.7:	Elemen-elemen Etika dan Moral dalam Kursus-kursus yang Ditawarkan (Pensyarah) [n=16]	216
Jadual 3.8:	Elemen-elemen Etika dan Moral dalam Kursus-kursus yang Ditawarkan (Pelajar) [n=371]	220
Jadual 3.9:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Kompeten Mengikut Kursus	225
Jadual 3.10:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Inovatif Mengikut Kursus	225
Jadual 3.11:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Berhemah Tinggi Mengikut Kursus	226
Jadual 3.12:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Menepati Masa Mengikut Kursus	226
Jadual 3.13:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Daya Usaha Mengikut Kursus	227
Jadual 3.14:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Kompeten Mengikut Jantina	228
Jadual 3.15:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Inovatif Mengikut Jantina	228
Jadual 3.16:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Berhemah Tinggi Mengikut Jantina	228

Jadual 3.17:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Menepati Masa Mengikut Jantina	229
Jadual 3.18:	Respon Pelajar Terhadap Elemen Daya Usaha Mengikut Jantina	229
Jadual 3.19:	Mekanisme yang Digunakan dalam P&P Ke Arah Pembangunan Etika dan Moral (pensyarah) [n=16]	231
Jadual 3.20:	Mekanisme yang Digunakan dalam P&P Ke Arah Pembangunan Etika dan Moral (pelajar) [n=371]	233
Jadual 3.21:	Respon Pelajar Terhadap Kuliah Sebagai Mekanisme Mengikut Kursus	237
Jadual 3.22:	Respon Pelajar Terhadap Tutorial Sebagai Mekanisme Mengikut Kursus	237
Jadual 3.23:	Respon Pelajar Terhadap Projek Kumpulan Sebagai Mekanisme Mengikut Kursus	237
Jadual 3.24:	Respon Pelajar Terhadap Partisipasi Sebagai Mekanisme Mengikut Kursus	238
Jadual 3.25:	Respon Pelajar Terhadap Kuliah Sebagai Mekanisme Mengikut Jantina	238
Jadual 3.26:	Respon Pelajar Terhadap Tutorial Sebagai Mekanisme Mengikut Jantina	239
Jadual 3.27:	Respon Pelajar Terhadap Projek Kumpulan Sebagai Mekanisme Mengikut Jantina	239
Jadual 3.28:	Respon Pelajar Terhadap Partisipasi Sebagai Mekanisme Mengikut Jantina	239
Jadual 4.1:	Kesan Pembangunan Etika dan Moral Menerusi Kursus-kursus yang Ditawarkan [n=371 orang pelajar]	243
Jadual 4.2:	Kesan Aspek Pengetahuan	245
Jadual 4.3:	Respon Aspek Pengetahuan Mengikut Jantina	247
Jadual 4.4:	Kesan Aspek Amalan	248
Jadual 4.5:	Respon Aspek Amalan Mengikut Kursus	250
Jadual 4.6:	Kesan Aspek Sikap	250
Jadual 4.7:	Respon Aspek Sikap Mengikut Jantina	253

Jadual 4.8 : Halangan di dalam Kursus yang Dikendalikan oleh Pensyarah Ke Arah Pembangunan Etika dan Moral di Kalangan Pelajar [n=16] 255

Jadual 4.9: Halangan Pensyarah daripada Aspek Diri Sendiri 257

Jadual 4.10: Kenyataan D3 Mengikut Pecahan Jantina 258

Jadual 4.11 : Halangan Pensyarah daripada Aspek Diri Pelajar 259

Jadual 4.12: Kenyataan D6 Mengikut Pecahan Jantina 260

Jadual 4.13: Halangan Pensyarah daripada Aspek Institusi 261

Jadual 4.14: Kenyataan D7 Mengikut Pecahan Kursus 263

Jadual 4.15 : Halangan-halangan Ke Arah Pembangunan Etika dan Moral di Kalangan Pelajar Menerusi Kursus yang Ditawarkan [n=371] 263

Jadual 4.16: Halangan Pelajar daripada Aspek Diri Sendiri 266

Jadual 4.17: Kenyataan D3 Mengikut Bangsa 268

Jadual 4.18: Halangan Pelajar daripada Aspek Kursus 268

Jadual 4.19: Kenyataan D6 Mengikut Pecahan Jantina 270

Jadual 4.20: Halangan Pelajar daripada Aspek Institusi 271

Jadual 4.21: Kenyataan D7 Mengikut Agama 273

Jadual 4.22: Perbandingan Halangan Mengikut Kumpulan Responden 274

SENARAI RAJAH

Rajah **Halaman**

Rajah 1.1: Pembangunan Insan Mengikut Pengajaran-Pembelajaran Sepadu Dalam Falsafah Pendidikan Negara 62

SENARAI SIMBOL

%	Peratus
&	Dan
a.s	*‘Alaih salām*
AADK	Agensi Anti Dadah Kebangsaan
BAK	Bahasa Arab Komunikasi
Bil.	Bilangan
DBP	Dewan Bahasa dan Pustaka
DDR	Didik Diri Resources
DIT	*Defining Issues Test*
Dr.	Doktor
Eds.	Editor
FKE	Fakulti Kejuruteraan Elektrik
FKM	Fakulti Kejuruteraan Mekanikal
FTMK	Fakulti Teknologi Maklumat dan Komunikasi
h.	Halaman
Hj	Haji
ICT	*Information Communication and Technology*
IPT	Institut Pengajian Tinggi
IPTA	Institut Pengajian Tinggi Awam
IPTC	In Person Trading and Consultancy
JAKIM	Jabatan Kemajuan Islam Malaysia
JKMKN	Jawatankuasa Kabinet Mengenai Khidmat Negara
KAFA	Kelas al-Quran dan Fardhu Ain
KBSM	Kurikulum Baru Sekolah Menengah
KBSR	Kurikulum Baru Sekolah Rendah
KI	Kemahiran Insaniah
KPM	Kementerian Pelajaran Malaysia
LO	*Learning Outcome*
MITC	*Malacca International Trades Centre*
NGO	*Non Goverment Organisation*
P&P	Pengajaran dan Pembelajaran
P.I	Pendidikan Islam
PBL	*Problem Based Learning*

PBPI	Pusat Bahasa dan Pembangunan Insan
PIPP	Pelan Induk Pembangunan Pendidikan
PKM	Perintah Khidmat Masyarakat
PKN	Program Khidmat Negara
PLKN	Program Latihan Khidmat Negara
R&D	*Research and Development*
RMK9	Rancangan Malaysia Ke-9
S	Setuju
SAW	*Ṣallallāh ʻalaih wasallam*
SIDIM	Sahabat Insan dan Iman Malaysia
SM	Sebelum Masihi
SPM	Sijil Pelajaran Malaysia
SPSS	*Statistical Package for Social Science*
SS	Sangat Setuju
STPM	Sijil Tinggi Pelajaran Malaysia
STS	Sangat Tidak Setuju
SWT	*Subḥānah wa ta ʻāla*
t.p	Tanpa penerbit
t.t	Tanpa tahun
Terj.	Terjemahan
TITAS	Tamadun Islam dan Tamadun Asia
TP	Teras Program
TS	Tidak Setuju
UIA	Universiti Islam Antarabangasa
UKM	Universiti Kebangsaan Malaysia
UPKK	Ujian Penilaian Kelas KAFA
UTeM	Universiti Teknikal Malaysia Melaka
WU	Wajib Universiti
YAB	Yang Amat Berhormat
YB	Yang Berhormat
Ybhg	Yang Berbaha

PANDUAL TRANSLITERASI

1. Huruf

Huruf Arab	Huruf Latin	Contoh	Transliterasi
ء	’	تأليف	Ta’līf
ب	B	بيروت	Beirūt
ت	T	تعليم	Ta‘līm
ث	Th	ثورة	Thawrah
ج	J	جماعة	Jamā‘ah
ح	Ḥ	حديث	Ḥadīth
خ	Kh	خلدون	Khaldūn
د	D	دار	Dār
ذ	Dh	ذياد	Dhiyād
ر	R	رسالة	Risālah
ز	Z	زيارة	Ziyārah
س	S	سيرة	Sīrah
ش	Sh	شريف	Sharīf
ص	Ṣ	صف	Ṣaf
ض	Ḍ	ضابط	Ḍābiṭ
ط	Ṭ	طارق	Ṭāriq
ظ	Ẓ	ظلال	Ẓilāl
ع	‘	عهد	‘Ahd

غ	Gh	غاية	Gḥāyah
ف	F	فكر	Fikr
ق	Q	قصور	Qusūr
ك	K	كتاب	Kuttāb
ل	L	لسان	Lisān
م	M	مسجد	Masjid
ن	N	نظرية	Naẓariyyah
و	W	وصل	Waṣala
ه	H	هدف	Hadaf
ي	Y	يمين	Yamīn

II. Vokal Pendek

Huruf Arab	**Huruf Latin**	**Contoh**	**Transliterasi**
----------	a	قنت	Qanata
----------	i	شرب	Shariba
----------	U	جُمع	Jumi'a

III. Vokal Panjang

Huruf Arab	**Huruf Latin**	**Contoh**	**Transliterasi**
ى/ أ	ā	احيأ	Bāb/Iḥyā'
ي	ī	تجديد	Tajdīd

و	ū	علوم	‘Ulūm

IV. Diftong

Huruf Arab	Huruf Latin	Contoh	Transliterasi
و	aw	قول	Qawl
ي	ay	غير	Ghayr
ي	iyy / ī	عربي	‘Arabiyy atau ‘arabī (di akhir kalimah)
و	uww / ū	عدو	‘Aduww atau ‘adū (di akhir kalimah)

EJAAN DAN TRANSLITERASI

Pengecualian daripada menggunakan panduan itu bagi kes-kes berikut:

i. Bagi akhir perkataan asal yang ditulis dengan "ة" (Ta' Marbutah) dieja mengikut sebutan "ه".

ii. Tanwin tidak dieja dengan mengikut sebutan tetapi mengikut tulisan. Contoh: *Sur'ah* (سرعة) dan *Sā'ah* (ساعة).

iii. Alif Lam diteransliterasikan sebagai al (sama ada bagi *Lam Shamsiyyah* atau *Qamariyyah*) yang dihubungkan dengan kata berikutnya dengan tanda sempang. "a" dalam al tidak menerima hukum huruf besar menurut pedoman umum ejaan Bahasa Malaysia. Sebaliknya hukum huruf besar terpakai kepada huruf pertama kata berikutnya.

iv. Istilah sesuatu perkataan yang berasal dari perkataan bahasa Arab tetapi telah menjadi sebutan umum bahasa Malaysia adalah dieja mengikut perkataan bahasa Malaysia. Semua perkataan 'Arab/ Inggeris (Bahasa Asing) hendaklah di*italic*kan kecuali nama khas.

Ejaan yang digunakan dalam disertasi ini juga adalah mengikut Daftar Ejaan Rumi Bahasa Malaysia, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pendidikan Malaysia 1998. Transliterasi yang diguna pakai ialah berdasarkan rujukan Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pendidikan Malaysia, Pedoman Transliterasi huruf Arab ke Huruf Rumi, 1998.